

Επικοινωνιακές τεχνικές ελέγχου της συμπεριφοράς του παιδιού στο οδοντιατρείο

Γιώργος Βαδιάκας
Παιδοδοντίατρος
Επικ. Καθηγητής Παιδοδοντιατρικής, ΕΚΠΑ

VG

Επικοινωνιακές τεχνικές ελέγχου της συμπεριφοράς του παιδιού στο οδοντιατρείο

Γιώργος Βαδιάκας
Επίκουρος Καθηγητής Παιδοδοντιατρικής ΕΚΠΑ

Είναι γνωστό ότι ο πόνος και ο φόβος/άγχος, είναι οι πιο συχνές αιτίες αποφυγής της οδοντιατρικής θεραπείας ανεξαρτήτου ηλικίας. Για την παιδική και εφηβική ηλικία βασική προϋπόθεση επικοινωνίας και συνεργασίας του παιδιού με τον οδοντίατρο είναι η σωστή καθοδήγηση και διαμόρφωση της συμπεριφοράς του, που έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση/εξάλειψη του φόβου και της ανησυχίας αλλά συγχρόνως συμβάλλει και στην προαγωγή της στοματικής του υγείας.

Ο οδοντίατρος/παιδοδοντίατρος αξιολογεί τη δυνατότητα συνεργασίας του παιδιού από πληροφορίες που συλλέγει από το ιστορικό (ιατρικό και οδοντιατρικό) από τον γονέα, καθώς και από την παρατήρηση της συμπεριφοράς του παιδιού και τη συζήτηση με το παιδί, σχετικά με τις ανησυχίες και τους φόβους του, για την οδοντιατρική θεραπεία.

Σκοπός της παρουσίασης αυτής είναι η αναλυτική αναφορά στις ψυχολογικές τεχνικές που μπορούν να καθοδηγήσουν και να διαμορφώσουν μια θετική στάση παιδιών και εφήβων για την οδοντιατρική θεραπεία δια βίου.

Επικοινωνία με το παιδί

Ο έλεγχος της συμπεριφοράς του παιδιού μέσω επικοινωνιακών τεχνικών αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό και αποδεκτό τρόπο καθοδήγησης της συμπεριφοράς του παιδιού, που έχει εμπειδίσει ένα ελάχιστο επίπεδο ωριμότητας στη χρήση της γλώσσας, ώστε να είναι σε θέση μέσω της επικοινωνίας να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μιας οδοντιατρικής θεραπείας

Pinkham, 2000

Επικοινωνία με το παιδί

Ρόλος του οδοντιάτρου ως παιδαγωγός

- Εκπαίδευση του παιδιού να ελέγχει τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις του
- Μέσω της επιτυχούς επανάληψης, η οδοντιατρική επίσκεψη καθίσταται μία εμπειρία ρουτίνας για το παιδί και τον μελλοντικό ενήλικα

Επικοινωνία με το παιδί

Η Παιδοδοντιατρική είναι ειδικότητα η οποία ανέκαθεν αποτελούσε πρωτοπόρο στην ικανότητα επικοινωνίας με τα παιδιά, σε ένα ιατρικό αντικείμενο που ενέχει υψηλό βαθμό δυσκολίας για την εκτέλεση θεραπευτικών διαδικασιών και απαιτεί υψηλό βαθμό συνεργασίας

Βασικές επικοινωνιακές τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη διαμόρφωση επιθυμητής συμπεριφοράς

Επικοινωνία με το παιδί

Ανάπτυξη διαπροσωπικής σχέσης με το παιδί

- Ενδιαφέρον και κατανόηση για τους φόβους και τις ανησυχίες του
- Ειλικρίνεια και επεξήγηση για το τι περιλαμβάνει η οδοντιατρική εμπειρία
- Συναινεση για τα διάφορα στάδια της θεραπείας
- Ανάπτυξη αισθήματος εμπιστοσύνης

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΝΕΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ

ΤΕΧΝΙΚΗ «Πες-Δείξε-Κάνε»

- Περιγράφηκε από τον Adelman το 1959
- Περιλαμβάνει τρία στάδια:
 - Προφορική επεξήγηση και περιγραφή της διαδικασίας
 - Αναπαράσταση – Επίδειξη των στοιχείων που εμπλέκονται στη θεραπευτική διαδικασία
 - Εφαρμογή της διαδικασίας

Επικοινωνία με το παιδί

- Καθορισμός των ρόλων οδοντιάτρου – παιδιού
- Σταδιακή καθοδήγηση του παιδιού ώστε να συμμορφωθεί με το πλαίσιο κανόνων που ισχύουν στο οδοντιατρείο
- Ενεργός αλλά ελεγχόμενη συμμετοχή του παιδιού σε κάθε στάδιο θεραπείας

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΝΕΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ

ΤΕΧΝΙΚΗ «Πες-Δείξε-Κάνε»

- Σκοπός
- Να διδάξει το παιδί στοιχεία των επιμέρους θεραπευτικών διαδικασιών.
- Να αποβάλλει το φόβο για το άγνωστο και να καταστήσει οικείο το οδοντιατρικό περιβάλλον.
- Να ελέγχει τη συμπεριφορά του παιδιού μέσω της απευαισθητοποίησης και προσδοκιών που ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.
- Να βοηθήσει τον οδοντίατρο να σχηματίσει άποψη για το βαθμό συνεργασίας του παιδιού.

Περιγραφή εργαλείων με ειδικό τρόπο ώστε να είναι κατανοητά και όχι απειλητικά για το παιδί («Πες»)

- > Ανιχνευτήρας «Μετρήτης»
- > «Τροχός» «Σκούπα που σφουρίζει»
- > Μικρομότορ «Μουρμούρης»
- > Σιελαντία «Καλαμάκι»
- > Απομονωτήρας «Ομπρέλα» ή «Αδιάβροχο»
- > Αρπάγη «Δαχτυλίδι για δόντια»

ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Περιλαμβάνει:

- > Εκφράσεις προσώπου (μορφασμοί)
- > Θέση και στάση του κορμού
- > Χειρονομίες
- > Οπτική επαφή
- > Βλέμμα – Κίνηση οφθαλμών
- > Ρυθμός και βάθος αναπνοών

«Δείξε»

«Κάνε»

ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Συμπεράσματα μελετών

- > Η φυσική επαφή με τη μορφή αγγίγματος στο χέρι αποδείχθηκε αποτελεσματική στη μείωση του άγχους κατά την οδοντιατρική θεραπεία.
Milgrom και Weinstein, 1993
Melamed και συν, 1983
- > Η τεχνική ελέγχου της φωνής (voice control) αποδείχθηκε σημαντικά πιο αποτελεσματική όταν συνδυάστηκε με εκφράσεις προσώπου, χειρονομίες και κατάλληλη στάση του σώματος.
Pinkham, 1995
Greenbaum και συν, 1990
- > Η επαφή η οποία δε συνοδεύεται από λεκτική επικοινωνία μπορεί να εκληφθεί ως απειλή ή μη φιλική, ιδιαίτερα σε παιδιά από φτωχές οικογένειες.
Greenbaum και συν, 1993
Sussman και Rosenfeld, 1978

ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΝΕΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΩΝ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ

ΤΕΧΝΙΚΗ «Πες-Δείξε-Κάνε»

Συμπεράσματα μελετών

- > Η τεχνική αύξησε τη θετική αποδοχή από το παιδί όλων ανεξαιρέτως των επιμέρους θεραπευτικών διαδικασιών.
Holst & Ek 1988
- > Συνέβαλε στη σημαντική μείωση του χρόνου θεραπείας.
Klingberg, 1995

ΘΕΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ)

- > Χρησιμοποιεί την ανταμοιβή με σκοπό την ενθάρρυνση της επανάληψης συγκεκριμένης επιθυμητής συμπεριφοράς.
- > Βασίζεται στην αρχή ότι η αποδοχή και ενίσχυση μιας πράξης ή συμπεριφοράς αυξάνει τις πιθανότητες επανάληψής της, ενώ η αντίδραση της μειώνει.

ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

- > Είναι η ενίσχυση και η διαμόρφωση επιθυμητής συμπεριφοράς μέσω της κατάλληλης επαφής, έκφρασης του προσώπου και στάσης του σώματος.
- > Αποτελεί ουσιαστικά λεκτική επικοινωνιακή τεχνική, καθότι τα μηνύματα ερμηνεύονται λεκτικά από το παιδί.
Pinkham, 2000
- > Στοχεύει στο να κερδίσει ή διατηρήσει την προσοχή του παιδιού και να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των λεκτικών τεχνικών.

ΘΕΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ)

Ενισχύσεις που χρησιμοποιούνται

- > Τόνος και χρωματισμός της φωνής
- > Εκφράσεις του προσώπου
- > Λεκτική επιβράβευση
- > Εκδήλωση αισθημάτων ικανοποίησης από όλα τα μέλη της οδοντιατρικής ομάδας

ΘΕΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ (ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ)

Συμπεράσματα μελετών

- Αποτελεσματική τεχνική που συμβάλει στην αλλαγή της εικόνας του παιδιού για την οδοντιατρική.
Isler, 1990
- Η χρήση φυσικής επαφής (π.χ. άγγιγμα στο χέρι στον ώμο) σε συνδυασμό με τη λεκτική επιβράβευση ενισχύει περαιτέρω την αποτελεσματικότητα της επαφής.
Pinkham, 1995
Greenblatt και συν., 1993

ΑΠΟΣΠΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ - ΑΠΟΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Συμπεράσματα μελετών

- Η τεχνική είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική σε παιδιά με μειωμένη ικανότητα προσοχής και παρακολούθησης.
Nathan, 1995
- Το παιδικό σχέδιο ενεργοποιεί τις δημιουργικές δυνάμεις του παιδιού, ενισχύει την αυτοπεποίθησή του, συμβάλλει στον αποπροσανατολισμό του παιδιού από το φόβο της θεραπείας.
Taylor et al, 1978
Tenschler, 1995

ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΕΝΙΣΧΥΣΗ

- Ανήκει μαζί με τη θετική ενίσχυση στις τεχνικές που περιλαμβάνονται στη διαμόρφωση μίας επιθυμητής κατάστασης.
- Αναφέρεται στην αποθάρρυνση μιας ανεπιθύμητης συμπεριφοράς, δίνοντας έμφαση στις αρνητικές συνέπειες αυτής και έμμεσα ενισχύει την επιθυμητή συμπεριφορά.

ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΠΑΙΔΙΟΥ - ΠΡΟΤΥΠΟΥ

- Περιγράφηκε από τον Bandura ως θεωρία του «πρωτύπου ή της μίμησης».
Bandura, 1961
- Αναφέρεται στην έμμεση γνωριμία και μάθηση νέων οδοντιατρικών εμπειριών, παρακολουθώντας άλλα παιδιά που βρίσκονται υπό θεραπεία, ζωντανά ή μέσω video.
- Βασίζεται στη διαδικασία υιοθέτησης μίας συμπεριφοράς από το παιδί, το οποίο μιμείται άτομα-πρότυπα (π.χ. γονείς, δασκάλους κ.λ.π.) ή συνομηλικούς.
- Αποσκοπεί στην αντικατάσταση της αρνητικής αντίδρασης φόβου με το αντίγραφο μίας ευχάριστης αντίδρασης που παρατίθεται μπροστά του.

ΑΠΟΣΠΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ - ΑΠΟΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

- Κατευθύνει τη προσοχή και τη σκέψη του παιδιού από μία δυσάρεστη εμπειρία σε μία ευχάριστη και καθοδηγεί τις αντιλήψεις και προσδοκίες του.
- Βασίζεται στη διακοπή της συγκεκριμένης αλυσίδας ερεθισμού – αντίδρασης και τη δημιουργία μίας νέας.
- Στόχοι της τεχνικής
 - να μειώσει την αίσθηση του δυσάρεστου
 - να αποφεύγει την εκδήλωση ανεπιθύμητης συμπεριφοράς
 - να βοηθήσει το παιδί να αντιμετωπίσει σύντομες στρεσογόνες καταστάσεις

ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΠΑΙΔΙΟΥ-ΠΡΟΤΥΠΟΥ

Συμπεράσματα μελετών

- Η τεχνική είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική στην πρόληψη ή καταστολή άγχους και ανεπιθύμητης συμπεριφοράς, ιδιαίτερα με τη βοήθεια οπτικοακουστικών μέσων.
Machen και συν., 1974
Melamed, 1975, 1978
Del Grandio και συν., 1991
- Η δύναμη της τεχνικής βρίσκεται εφαρμογή και στη μίμηση επιθετικών συμπεριφορών από τα παιδιά που εκτινένται ως θεατές.
Nathan, 1995

ΑΠΟΣΠΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ - ΑΠΟΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Τρόποι απόσπασης προσοχής

- Διήγηση μιας ιστορίας-συζήτηση για θέματα ευχάριστα
- Χρήση οπτικοακουστικών μέσων
- Απότομη αύξηση της έντασης της φωνής
- Κατάλληλη διαμόρφωση της αίσθησης αναμονής
- Ζωγραφική και παιδικό σχέδιο

ΑΠΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Μέσω της τεχνικής αυτής το παιδί εκπαιδεύεται να συνδέει ένα δυσάρεστο ερέθισμα ή εμπειρία με ένα ουδέτερο ή θετικό ερέθισμα ή εμπειρία.
- Η τεχνική βρίσκει επίσης εφαρμογή στη σταδιακή έκθεση στην οδοντιατρική θεραπεία, αρχίζοντας από τις μη-παρεμβατικές διαδικασίες της θεραπείας και προχωρώντας σταδιακά στις πιο σύνθετες (αφού το παιδί νιώσει άνετα με το προηγούμενο στάδιο θεραπείας).

ΑΠΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Αποτελέσματα μελετών

- Η τεχνική εμφάνισε θετικό αποτέλεσμα σε περιπτώσεις παιδιών με εκδηλώσεις φόβου ή φοβίας.
Barrios και O'Dell, 1989
King και Olsenick, 1997
- Αποτελεί χρονοβόρα τεχνική αλλά πολύ αποτελεσματική στην εξοικείωση του παιδιού με τα στάδια της οδοντιατρικής θεραπείας.
Addelston ΗΚ, 1959

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

Σκοπός

- Να επανακτηθεί η προσοχή του παιδιού και η συμμόρφωσή του με τους κανόνες του ιατρού.
- Να αποτραπεί η αρνητική συμπεριφορά και η προσπάθεια αποφυγής της θεραπείας.
- Να γίνει αντιληπτό από το παιδί ότι ο οδοντίατρος είναι αυτός που ζητάει πράγματα που το παιδί πρέπει να εφαρμόσει, πάντοτε όμως για το όφελος του παιδιού, με ενδιαφέρον και κατανόηση.

American Academy of Pediatric Dentistry, 2011

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- Η τεχνική επιτρέπει στο παιδί να ανακτήσει προσωρινά τον έλεγχο σε καταστάσεις ιδιαίτερα στρεσογόνες π.χ. να διακόψει τη θεραπεία και να εκφράσει λεκτικά τις σκέψεις και τις ανησυχίες του.
- Η δυνατότητα διακοπής της διαδικασίας γίνεται με κίνηση του χεριού, ηχητική ειδοποίηση ή λεκτικό επιφώνημα.
- Αφορά μόνον την παροδική άρση του αιτίου που δημιουργεί το δυσάρεστο συναίσθημα και όχι την οριστική παύση της θεραπείας.
Kreinces, 1975
- Η τεχνική βρέθηκε αποτελεσματική στη μείωση ανεπιθύμητης συμπεριφοράς κατά τη διάρκεια επανορθωτικής θεραπείας σε νεορά παιδιά.

Weinstein και συν., 1982

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

Αντενδείξεις

- Παιδιά πολύ μικρής ηλικίας
- Παιδιά με νοητική υστέρηση
- Παιδιά με συναισθηματική ανωριμότητα
- Παιδιά με ακουστικά προβλήματα

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

- Διακοπή της εργασίας αν ενοχληθεί
- Παρακολούθηση της εργασίας από καθρέφτη
- Δυνατότητα επιλογής του δοντιού ή του τεταρτημορίου που θα αποκατασταθεί
- Πληροφόρηση της χρονικής διάρκειας της διαδικασίας

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

Συμπεράσματα μελετών

- Η χρήση αυστηρών εντολών, σε σημεία που τα παιδιά άρχισαν να χάνουν τον έλεγχο και την επικοινωνία, είχε ως αποτέλεσμα την επανάκτηση του ελέγχου, τη συμμόρφωση και την καλύτερη συνεργασία κατά την οδοντιατρική θεραπεία.
- Επίσης, οδήγησε σε αύξηση της αυτοπεποίθησης του παιδιού μετά τη θεραπεία.

Greenbaum και συν., 1990

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΦΩΝΗΣ

- Ορίζεται ως η ελεγχόμενη και ενσυνείδητη αλλαγή στην ένταση, τον τόνο και το ρυθμό της φωνής έτσι ώστε να επηρεάσει και να κατευθύνει τη συμπεριφορά του παιδιού.
American Academy of Pediatric Dentistry, 2011
- Σχεδόν πάντοτε συνοδεύεται από μη λεκτικά μηνύματα μέσω της έκφρασης του προσώπου, της μεταβολής στο βλέμμα καθώς και της στάσης του σώματος.
Pinkham, 1985
- Χρησιμοποιείται ευρέως από την πλειοψηφία των ενασχολούμενων με τη διαπαιδαγώγηση και την εκπαίδευση του παιδιού (π.χ. γονείς, νηπιαγωγοί, δάσκαλοι κ.λ.π.)
- Απαιτείται να έχει προηγηθεί συζήτηση με τους γονείς για να ενημερωθούν για το σκοπό της τεχνικής ώστε να αποφευχθούν τυχόν παρερμηνείες.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

- Είναι ο περιορισμός των κινήσεων του ασθενούς με σκοπό την προστασία από τραυματισμό του ίδιου ή/και του οδοντίατρου και την ολοκλήρωση της οδοντιατρικής θεραπείας.
- Επιτυγχάνεται με τη βοήθεια του γονέως ή του προσωπικού του ιατρού με ή χωρίς πρόσθετα συγκρατητικά μέσα.

American Academy of Pediatric Dentistry, 2011

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Συγκρατητικά μέσα

Συμπεριφορά και αυτοέλεγχος του οδοντιάτρου

- Η επικοινωνιακή ικανότητα στη συμπεριφορά του οδοντιάτρου αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ικανοποίηση του ασθενούς
- Η βιασύνη, η ανυπομονησία, η αφιέρωση λίγου χρόνου για εξήγηση των διαδικασιών αποτελούν συμπεριφορές οδοντιάτρου που σχετίζονται κατά κύριο λόγο με χαμηλή ικανοποίηση γονέων
Reichard και συν., 2001
Shouten και συν., 2003
- Ακόμη και σε περιπτώσεις απουσίας ιατρικού λάθους, η αντίληψη του ασθενούς για έλλειψη ενδιαφέροντος /επικοινωνιακή οδήγηση σε καταγγελίες και νομικές διαδικασίες
Lester και συν., 1993
Beckman και συν., 1994

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Προϋποθέσεις εφαρμογής

- Ειδική εκπαίδευση οδοντιάτρου
- Ενημέρωση και συγκατάθεση γονέων
- Έλεγχος τυχόν αντενδείξεων(πχ. άσθμα)
- Παρακολούθηση ασθενούς

Δυνατότητα εναλλαγής και συνδυασμός τεχνικών ελέγχου συμπεριφοράς

- Ο έλεγχος της συμπεριφοράς αποτελεί επιστήμη όσο και κλινική ικανότητα. Δεν είναι απλά εφαρμογή μεμονωμένων τεχνικών αλλά μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία με στόχο την ανάπτυξη διαπροσωπικής σχέσης εμπιστοσύνης με το παιδί.
American Academy of Pediatric Dentistry, 2011
- Ο ειδικός μπορεί να δοκιμάσει μία προσέγγιση, να αξιολογήσει το αποτέλεσμα και αμέσως να επαναπροσεγγίσει διαφορετικά το παιδί έως ότου πετύχει επικοινωνία μαζί του.
- Ο συνδυασμός τεχνικών, ιδιαίτερα σε παρεμβατικές διαδικασίες οδήγησε σε σημαντική μείωση τον οδοντιατρικού άγχους.
Folayan και Idehen, 2004

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΑΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

Παράγοντες που καθορίζουν την απόφαση για την εφαρμογή της

- Ιατρικό ιστορικό
- Αποτυχία άλλων τεχνικών
- Οδοντιατρικές ανάγκες ασθενούς
- Συναισθηματική και νοητική ωριμότητα ασθενούς
- Πιθανές επιπτώσεις στη μελλοντική του συμπεριφορά

American Academy of Pediatric Dentistry, 2011

Μία αποτελεσματική επικοινωνιακή προσέγγιση του παιδιού **δεν** είναι:

- Να μιλάς απλά «όμορφα» στα παιδιά
- Να αφήνεις το παιδί να ορίζει τους κανόνες της επίσκεψης
- Να αποδέχεσαι τις απόψεις του γονέα για την οδοντιατρική υγεία και τη διάγνωση, αμφισβητώντας την υπευθυνότητα του οδοντιάτρου

Μία αποτελεσματική επικοινωνιακή προσέγγιση του παιδιού **είναι**:

- Σχέση δασκάλου – μαθητή στην οποία ο οδοντίατρος έχει τη δύναμη της γνώσης και της εμπειρίας.
- Σχέση η οποία κατά τη διάρκεια της θεραπευτικής διαδικασίας συχνά γίνεται από αμφίδρομη μονόδρομη, μέσω εντολών στις οποίες το παιδί θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί επιτυχώς, αντιμετωπίζοντας και υπερνικώντας το άγχος και το φόβο του.

